

22 КРАСАВІКА — 170 ГАДОЎ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ А. А. ДУНІНА-ГОРКАВІЧА (1854–1927), ГЕОГРАФА, КРАЯЗНАЎЦА, ЭТНОГРАФА, ПЕДАГОГА

Першыя падрабязныя даследаванні па гісторыі, геаграфіі, эканоміцы і этнаграфіі Табольскага краю (Расія) у канцы XIX — пачатку XX ст. былі зроблены нашым земляком Аляксандрам Аляксандравічам Дуніным-Горкавічам.

Нарадзіўся будучы даследчык у збяднелай шляхецкай сям’і ў мястэчку Ражаны Слонімскага павета Гродзенскай губерні (цяпер гарадскі пасёлак Ружаны ў Пружанскім раёне Брэсцкай вобласці). Пачатковую адукацыю атрымаў дома, затым вучыўся ў Гродзенскай класічнай гімназіі. Пасля заканчэння Лісінскага ляснога вучылішча (1873) у якасці ляснога кандуктара праходзіў стажыроўку ў Царскасельскім лясніцтве. У 1875 г. быў прызваны на вайсковую службу. У час руска-турэцкай вайны 1877–1878 гг. ваяваў на Балканах, атрымаў званне унтэр-афіцэра і быў узнагароджаны медалём «За храбрасць». Пасля дэмабілізацыі працаваў ляснічым на Разаншчыне.

У 1890 г. атрымаў накіраванне ў Табольскую губерню. Як спецыяліст з вялікім вопытам працы А. А. Дунін-Горкавіч узначаліў тут адно з самых буйных лясніцтваў Расійскай імперыі — Самараўскае. Гэта была аддаленая, суровая і нязведаная зямля ў басейнах рэк Іртыша і Обі. У якасці ляснічага і чыноўніка па асобых даручэннях Міністэрства земляробства (1908–1918) шмат падарожнічаў па краі. Адначасова з выкананнем непасрэдных службовых абавязкаў пачаў збіраць калекцыі зброі, прадметаў працы, побыту і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва карэнных народаў. У 1896 г. на Усерасійскай мастацка-прамысловай выстаўцы ў Ніжнім Ноўгарадзе сабраны ім матэрыял быў адзначаны дыпламам «За навуковую каштоўнасць». У далей-

шым А. А. Дунін-Горкавіч мэтанакіравана сістэматызаваў і ўдакладняў звесткі аб краі. У 1898–1911 гг. на ўласныя сродкі здзейсніў шэраг маштабных экспедыцый па даследаванні прыродных і эканамічных умоў Табольскай Поўначы. Пераадолеў за гэты час больш за 50 тыс. км, сабраў унікальныя матэрыялы па геаграфіі, гісторыі, этнаграфіі, эканоміцы, духоўнай культуры асцякоў (хантаў), вагулаў (мансі), самаедаў (ненцаў), зыран (комі), правёў фота- і тапаграфічную здымку мясцовасці, вывучыў магчымасці развіцця суднаходства, чыгуначнага транспарту, раслінаводства, агародніцтва, жывёлагадоўлі, звярынага і рыбага промыслаў і інш. Па выніках экспедыцый даследчык стварыў падрабязную карту Табольскай губерні са звесткамі аб сельскагаспадарчых, лясных і прамысловых угоддзях, населеных пунктах, колькасці і складзе мясцовага насельніцтва, падрыхтаваў больш за 60 рукапісных і друкаваных работ. Найбольш грунтоўным стала даследаванне энцыклапедычнага характару «Тобольскі Север» (т. 1–3, 1904–1911). Валодаючы хантыйскай і ненецкай мовамі, выдаў таксама «Русско-остяцко-самоедский практический словарь наиболее употребительных слов» (1910).

Займаўся А. А. Дунін-Горкавіч таксама і грамадскай дзейнасцю: з’яўляўся членам Расійскага таварыства рыбалоўства і рыбаводства, Таварыства суднаходства, Табольскага губернскага статыстычнага камітэта, выконваў абавязкі ганаровага міравога суддзі Табольскага акруговага суда, кіраваў падрыхтоўкай і правядзеннем усерасійскага перапісу насельніцтва ў Сургуцкай акрузе (1896–1897) і інш. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. даследчык жыў і працаваў у Табольску.

З'яўляўся памочнікам начальніка ўпраўлення землекарыстання, экспертам і навуковым кансультантам у дзяржаўных установах па пытаннях Поўначы, выступаў з паведамленнямі для грамадскасці, чытаў курсы аленегадоўлі і краязнаўства ў Табольскім зоветэрынарным тэхнікуме і інш.

За вялікі ўклад, зроблены ў даследаванні Табольскага краю, А. А. Дунін-Горкавіч быў узнагароджаны Малым залатым і Вялікім сярэбраным імя М. М. Пржавальскага медалямі Расійскага географічнага таварыства, ордэнамі Святой Ганны, Святога Уладзіміра і Святога Станіслава

розных ступеняў і інш. Ён з'яўляўся членам-карэспандэнтам Музея антрапалогіі і этнаграфіі імя Пятра Вялікага Расійскай акадэміі навук, сапраўдным членам Заходне-Сібірскага аддзялення Рускага географічнага таварыства. За шматгадовую дзяржаўную службу яму быў нададзены чын стацкага саветніка. У гонар нашага земляка названы востраў у дэльеце р. Обі, вуліцы ў Табольску і Ханты-Мансійску. У 2007 г. у Ханты-Мансійску ўстаноўлены помнік (скульптар У. Саргсян), у 2010 г. у былой сядзібе даследчыка ў Табольску адкрыты Музей гісторыі асваення і вывучэння Сібіры імя А. А. Дуніна-Горкавіча.

Дунін-Горкавіч Аляксандр Аляксандравіч // Асветнікі зямлі Беларускай, X — пачатак XX ст. : энцыклапедычны даведнік. — 2-е выд. — Мінск, 2006. — С. 150.

Дунін-Горкавіч Аляксандр Аляксандравіч // Сузор'е беларускага памежжа : беларусы і народжаныя ў Беларусі ў суседніх краінах : энцыклапедычны даведнік / Грамадскае аб'яднанне «Міжнародная асацыяцыя беларусістаў», Інстытут культуры Беларусі, Федэральная нацыянальна-культурная аўтаномія «Беларусы Расіі»; [рэдкалегія: А. Мальдзіс (старшыня) і інш.]. — Мінск, 2014. — С. 171.

Юнина, М. Уроженец Гродненской губернии на службе российской науке / Маргарита Юнина, Екатерина Юнина // Тобольск и вся Сибирь : альманах. Кн. 30. Белорусы в Сибири : в 2 т. / [составители: Ю. П. Перминов, Р. Ю. Фёдоров ; главный редактор Ю. П. Перминов]. — Тобольск, 2019. — Т. 1. — С. 447–456.

Бездзель, В. Я. Географія і геалогія / В. Я. Бездзель, В. М. Хаданёнак // Беларускія вучоныя, даследчыкі і вынаходнікі ў галіне тэхнічных і натуральных навук (другая палова XVII — першая чвэрць XX ст.) / В. Я. Бездзель, В. М. Хаданёнак ; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Установа адукацыі «Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт». — Віцебск, 2018. — С. 40–59.

Гл. на с. 52–53.

Ермоленко, В. А. Главный лесничий / Валерий Ермоленко // Белорусы — открыватели Севера : [для среднего и старшего школьного возраста] / Валерий Ермоленко. — Минск, 2016. — С. 20–39.

Карлюкевіч, А. М. Прастора Дуніна-Гаркавіча / Алесь Карлюкевіч // Далёкія і блізкія суродзічы : з дзённіка краязнаўцы / Алесь Карлюкевіч. — Мінск, 2012. — С. 72–77.

Чыгрын, С. М. Беларусь у Заходняй Сібіры / Сяргей Чыгрын // Сярод сваіх людзей : літаратурна-краязнаўчыя артыкулы, гутаркі, перапіска / Сяргей Чыгрын. — Мінск, 2012. — С. 40–44.

Драбо, В. Н. Главный лесничий / Владимир Драбо, Валерий Ермоленко // Арктика: по следам соотечественников / Владимир Драбо, Валерий Ермоленко. — Минск, 2005. — С. 56–61.

Карлюкевіч, А. Знаток сибирского края / Алесь Карлюкевіч // Родная прырода. — 2015. — № 10. — С. 62–63.

*Вядучы бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі
Варанько Кацярына Дзмітрыеўна*